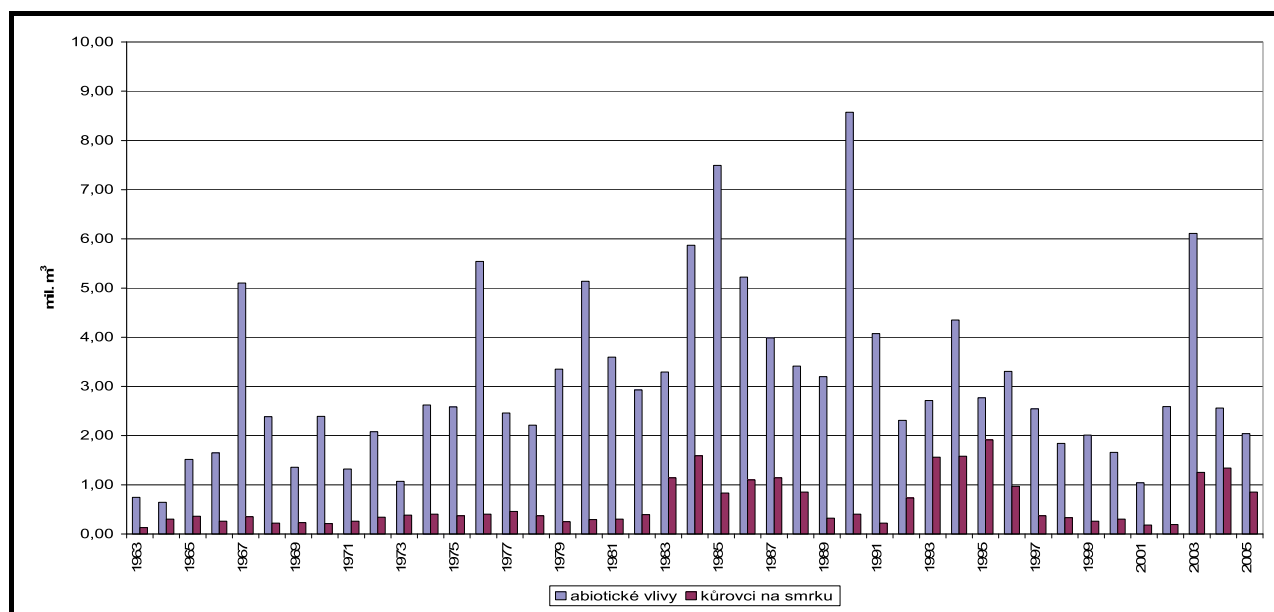

NÁSLEDKY ORKÁNU KYRILL V LESNÍCH POROSTECH ČESKA

Miloš Knížek, Jan Liška

Úvod

Z minulosti je z našeho území známa celá řada abiotických poškození jehličnatých lesních porostů kalamitního rozsahu, po nichž zpravidla následovalo přemnožení podkorního hmyzu. Rozsah gradace určovaly zejména tři faktory, a to míra včasnosti a způsob zpracování (asanace) poškozené hmoty, výchozí stav populačních hustot podkorního hmyzu a konkrétní průběh povětrnostních vlivů po abiotické kalamitě. Přehled situace v posledních desetiletích je znázorněn na příloženém obrázku 1, z něhož je patrné, že od roku 1980 došlo u nás ke třem výrazným gradačním periodám kůrovců na smrku, přičemž ta poslední, probíhající v současnosti, započala v roce 2003. Jednalo se o rok, kdy došlo k významnému poškození lesa větrnými polomy (asi 6 mil. m³) a vegetační sezóna byla extrémně suchá a teplá, což obojí vytvořilo příhodné podmínky pro start kůrovcové gradace. Již v samotném roce 2003 bylo evidováno přes 1 mil. m³ kůrovcového dříví a v dalších letech byla situace obdobná, tj. celostátní objem kůrovcového dříví neklesl pod 1 mil. m³ (až na určitou výjimku roku 2005, kdy bylo evidováno asi 0,9 mil. m³).

Obr. 1: Přehled výše nahodilých těžeb v letech 1963 – 2005 (zdroj: LOS)

Poškození lesů ve střední Evropě orkámem Kyrill

Orkán Kyrill, jež udeřil na území střední Evropy 18. a 19. 1. 2007, způsobil v celé oblasti rozsáhlé materiální škody, jež jsou postupně evidovány, sumarizovány a vyhodnocovány (oceňovány). V lesních porostech je rozsah poškození odhadován na 55 mil. m³ polomové hmoty (zlomů a vývrátů), převážně ve starších věkových třídách. Přestože jsou doposud uváděná čísla předběžná a jistě budou postupně upřesňována, již v současnosti umožňují si udělat představu o rozsahu kalamity u nás a našich sousedů. Níže uvedená data byla excerpována převážně z webových stránek příslušných ministerstev či lesnických výzkumných ústavů jednotlivých zemí.

V Německu je rozsah kalamity odhadován na asi 20 mil. m³, přičemž Bavorsko hlásí 4 mil. m³ a Sasko 1 mil. m³. V Rakousku je rozsah kalamity odhadován přes 2 mil. m³, přičemž spolkové země Horní a Dolní Rakousy evidují většinu poškozeného množství (D. Rakousy – 1 mil. m³, H. Rakousy – 0,6 mil. m³). Z Polska jsou v celostátním měřítku k dispozici pouze velmi rámcové informace, celková výše kalamity je odhadována na asi 1,5 mil. m³ (většina polomů je soustředěna v přiléhajících hornoslezských oblastech (Wroclaw, Katowice). Ze Slovenska je hlášeno pouze 0,3–0,4 mil. m³.

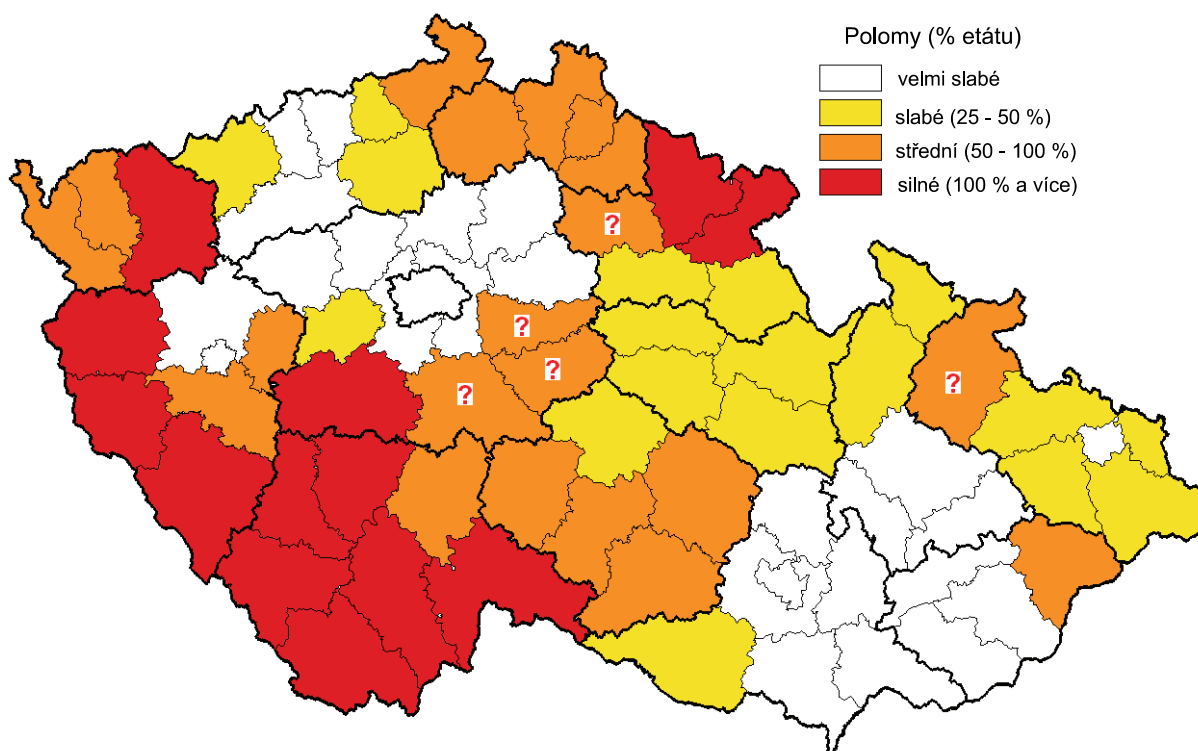
Z okolních středoevropských zemí je tedy celkem hlášeno kolem 10 mil. m³ polomového dříví (z celkové plochy asi 5–6 mil. ha lesů, resp. asi 3 mil. ha smrkových porostů).

Aktuální situace v ČR

Také v našich podmínkách probíhá v současnosti inventarizace škod způsobených orkámem Kyrill. První odhady míry poškození lesních porostů svědčí o kalamitě mimořádného rozsahu, jež dokonce přinutila vládu ČR vyhlásit v nejhroženějších oblastech stav nouze spojený se zákazem vstupu do lesa, jež platí prozatím do 5. února 2007.

Z území státních lesů je celkem hlášeno kolem 6,6 mil. m³ kalamitního dříví. Pokud bychom pomocí těchto údajů provedli prostý přepočítání na celou rozlohu lesů v Česku, obdrželi bychom údaj kolem 11 mil. m³ kalamitního dříví. Protože však státní lesy zaujímají největší část vrchovinných a horských lesů, jež jsou kalamitou postiženy nejvíce, reálný odhad se dle našeho názoru v celostátním měřítku pohybuje spíše v rozmezí 9–10 mil. m³. Celková výše kalamity z území nestátních lesů se pohybuje kolem hodnoty 2,5–3 mil. m³.

Z dostupných údajů je tedy zřejmé, že lesní porosty na území ČR jsou orkámem Kyrill na rozdíl od předchozích větrných pohrom poškozeny nesrovnatelně více než v okolních zemích. Sumarizace dostupných údajů o distribuci kalamity v rámci krajů a okresů ČR je patrná na obrázku 2. Je z nich zřejmé, že převaha škod je soustředěna v západní polovině území (tj. v Čechách), přičemž zasaženo je především území krajů Jihočeského, Plzeňského, Karlovarského, Středočeského, Vysočiny a Královéhradeckého.

Obr. 2: Mapa odhadovaného rozsahu poškození orkámem Kyrill z ledna 2007 v jednotlivých okresech a krajích (zdroj: LOS). (Okresy označené otazníkem jsou v rámci střední kategorie zasaženy nejvíce)

Riziko vzniku kůrovcové kalamity

Úhrnnou výši evidovaného kůrovcového dříví za rok 2006 je na základě dostupných údajů státních lesů a části zaslaných hlášení od lesů obecních a soukromých v současnosti možno odhadnout na asi 1 mil m³. Takové množství samo o sobě nelze označit jako kalamitní stav, ale na druhé straně se v žádném případě nejedná ani o stav příznivý. Při zahrnutí regionálních rozdílů lze celorepublikově uvést, že početnost kůrovců je na mnoha místech vysoká a možné nebezpečí vzniku rozsáhlé kalamity je značné, zejména s ohledem na rozsah ležící živelné kalamity, její charakter (značná míra roztroušenosti) a nejistotu budoucího chodu povětrnostních podmínek. Zejména extrémní průběh povětrnostních vlivů, jež ostatně způsobil i samotný vznik orkánu Kyrill, velmi znesnadňuje jakékoliv prognózy do budoucího období, včetně hodnocení rizika vzniku či rozvoje kůrovcové kalamity.

Vzhledem k tomu, že živelná kalamita se roztroušeně vyskytuje na velké části území republiky stejně jako zvýšený stav podkorního hmyzu, je důležité, aby pozornost nebyla soustředěna pouze do míst nejvíce zasažených. Mohlo by se pak stát, že na ostatním území se zpracování větrné kalamity a aplikace obranných opatření proti podkornímu hmyzu podcení a škody zde vzniklé budou rovněž značné.

Je nutné se zmínit ještě o jednom nebezpečí, víceméně společenského rázu. V posledních letech v celém regionu střední Evropy a tedy i u nás vzrůstá aktivita nevládních ekologických organizací a hnutí, jež prosazují často nerealistické myšlenky „návratu divočiny“ do středoevropské krajiny. Lze očekávat, že z této strany zazní požadavky částečně nezpracovávat vzniklou kalamitu, zejména pak ve velkoplošných chráněných územích, případně územích Nature 2000.

Závěr

Z výše uvedeného je patrné, že následky poškození orkámem Kyrill a riziko vzniku rozsáhlého přemnožení podkorního hmyzu (kůrovcové kalamity) a tím i dalšího poškození lesa je v ČR aktuálně poměrně značné, a to zejména tehdy, pokud bude nepříznivý průběh povětrnostních podmínek pokračovat a nedojde-li současně ke včasnému zpracování, resp. asanaci většiny kalamitní hmoty, což v současnosti reálně hrozí.

Je proto nezbytné věnovat této otázce prvořadou pozornost a koordinovaným úsilím orgánů SSL a dalších zainteresovaných institucí ve spolupráci s vlastníky lesů vytvořit podmínky pro urychlené zpracování polomové hmoty a nasazení potřebného počtu obranných opatření (za využití polomové hmoty) všude tam, kde to bude potřebné. Je také potřeba diferencovat přístup z pohledu jednotlivých typů vlastnictví, tj. předpokládat, že analogicky jako v minulosti budou největší problémy u tzv. drobných vlastníků lesa. Z minulosti je rovněž známo, že hlavní nápor kůrovcové kalamity v případě nepřijetí adekvátních opatření přichází s jednoletým až dvouletým zpožděním po vzniku abiotického poškození (tuto starou lesnickou pravdu je potřebné mít stále na zřeteli).

K problematice předcházení a tlumení přemnožení podkorního hmyzu (kůrovcové kalamity) existuje dostatek teoretických i praktických zkušeností, nashromážděných generacemi středoevropských lesníků. Tyto materiály jsou dlouhodobě programově distribuovány nejširší zainteresované veřejnosti (zejména vlastníků a uživatelům lesů), a proto lze usuzovat, že po této stránce jsou vytvořeny všechny potřebné předpoklady úspěšného zvládnutí možné kůrovcové hrozby v souladu s platnými zákony ČR.

Lesní ochranná služba je připravena poskytnout všem vlastníků a uživatelům lesa a orgánům státní správy lesů veškerou odbornou pomoc a ve spolupráci s nimi zabezpečit informovanost o možnostech a způsobech ochrany lesa proti podkornímu hmyzu.

Ing. Miloš Knížek, Ph. D.

Ing. Jan Liška

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i.

Jíloviště-Strnady

Strnady 136

CZ – 156 04 Praha 5 – Zbraslav